

УДК 338.4:330.342.22 (477)

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ ТА РОЗВИТОК СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ

В. Яцура

Львівський національний університет імені Івана Франка,

У статті розглядаються найактуальніші проблеми розвитку суспільства у ХХІ столітті, зумовлені всезростаючими процесами глобалізації, інформатизації та освоєнням нових технологій. Автор обґрунтовує необхідність формування нової концепції системи управління, основою якої має стати людиноцентризм та система суспільних цінностей як періоджерела корпоративної культури.

Ключові слова: економічний розвиток, глобальні проблеми, закономірності розвитку, система управління, філософія організації, стратегія змін.

Безпрецедентний технологічний стрибок в усіх сферах життя спричинив величезний економічний успіх. Дослідники зазначають, що за останні 100 років житлові умови проживання людей та якість їх харчування поліпшились у два рази, гардероб розширився у 10 разів, а різноманітні транспортні засоби забезпечили швидке пересування людей в усі кінці земної кулі. Неймовірно зросли комунікаційні можливості. Втратили обмеження, спричинені географічними особливостями, що забезпечило можливість стабільного розвитку окремих регіонів незалежно від наявності невідтворюваних природних ресурсів. Розробка ракетно-космічної техніки забезпечила освоєння космічного простору. Освоєння нових видів технологій відбувається настільки швидко, що вже сьогодні без їх використання неможливо уявити собі розвиток фізики, матеріалознавства, електроніки, хімії, біології, фармакології, медицини.

Досягнення у розробці транзисторів, випромінюючого світлодіода, лазера зчитування інформації з носіїв, який не пошкоджує їх, світловипромінюючого біполярного транзистора знайшли якнайширше застосування в різних галузях промисловості. Наприклад, винахід тріода за своєю значимістю можна порівняти із винаходом колеса. Саме тріод посприяв створенню комп'ютерів, internet, телебачення та іншої сучасної електронної техніки. Велике майбутнє у світлодіодів при використанні їх для освітлення. Вчені називають цей науково-технічний напрям технологічною революцією, завдяки якій буде скорочено витрати енергії на освітлення на 90 відсотків вже до 2020 року. Виходячи з перспектив розвитку цього напрямку, Південна Корея вирішила збудувати світлодіодний технопарк (своєрідну "світлодіодну долину"), який складатиметься із проектувально-дослідних інститутів, виробничих комплексів і забезпечить країні лідерство на міжнародному ринку[10, С. 14].

Широко використовуються нанотехнології у медицині. За допомогою біосенсорів сьогодні розробляються нові методи виявлення вірусних інфекцій та сучасні лікарські препарати. Створюються наночастки для лікувальних цілей, зокрема, лікування онкологічних захворювань. Ці наноб'єкти прямують виключно у місце пухлини разом із прикріпленими до них частками ліків – фулерену (нової форми існування карбонату С-60). Фулерен знищує трансформовані онкологічні клітини, не пошкоджуючи здорових. Інший напрям використання нанотехнологій у медицині – введення нанотрубок у нейтрони для прискорення передачі нервового імпульсу. Це дозволяє швидше мислити, зменшувати або збільшувати відчуття болю, знімати больові бар'єри тощо[2, С. 13; 8, С. 16].

Використовуючи нові підходи до пізнання світу, вчені-медики близько підійшли до розуміння процесу старіння та механізму запуску змін людського організму на різних рівнях (молекулярному, клітинному, окремих органів та організму в цілому).

Відомо, що передчасна смерть від захворювання, а також смерть від "звичайного" старіння є результатом трьох чинників: сприйнятливі гени, інціюючі чинники довкілля (мікроби) та серйозні ушкодження головних систем контролю і відновлення організму. Старіння, як руйнівний процес, супроводжується загибеллю клітин, фізіологічною функціональною недостатністю, наростанням обмеженості адаптивної здатності організму, розвитком вікових патологій і, як наслідок, зростанням ймовірності смерті.

Передчасна смерть є результатом відносно швидкої дії всіх трьох чинників, натомість смерть, яка настає внаслідок "звичайного" старіння є результатом кумулятивного процесу дії всіх трьох чинників, який проявляється з часом, після нагромадження неістотних структурних і функціональних порушень, котрі призводять до захворювання підсистем організму. Мікробіолог, спеціаліст в галузі інфекційних захворювань та імунології проф. Кеннет Алібек обґрунтував теорію, що основною причиною старіння і смерті є різні (в основному так звані невисокопатогенні) мікроби (включно з вірусами, бактеріями, грибами, паразитами тощо). На думку вченого, багато процесів старіння, а також хронічних неінфекційних захворювань, які супроводжують старіння, запускають мікроби або продукти їх метаболізму. Проблема полягає в тому, щоб визначити участь

певних вірусів чи бактерій у патогенезі різних соматичних захворювань. Адже багато різних патогенних мікроорганізмів здатні ініціювати і/або викликати прогресування одних і тих самих соматичних захворювань, використовуючи безліч різних неспецифічних механізмів. Іншими словами, мікроорганізми, які належать до різних тохонічних груп, можуть викликати одне й те саме соматичне захворювання, а також окремий мікроорганізм може бути збудником різних соматичних захворювань.

Розуміння процесів старіння і передчасної смерті людей та їх сповільнення є надзвичайно актуальним для України. Адже середня тривалість життя в Україні становить 66 років, в західноєвропейських країнах – 77 років, а в Японії – 81,5 року. За даними річного звіту ООН за 2003 рік до пенсійного віку в Україні не доживають 47% чоловіків і 36% жінок. При цьому 61% від загальної смертності населення за даними міністерства охорони здоров'я припадає на серцевосудинні захворювання. Якщо ж не прийняти відповідних профілактичних заходів, то через 45 років, за даними інституту демографії і соціальних досліджень НАН України, населення України може скоротитися до 35 млн. [5, С. 1, 16]

Вихід з цього становища полягає у створенні профілактичної медицини, спрямованої на інфекційні механізми неінфекційних захворювань і на протиінфекційне лікування багатьох соматичних захворювань, в тому числі серцевосудинних, аутоімунних, нервової системи, онкологічних, періодонтальних, діабету та ін. Очевидним є те, що створення науково-виробничого центру у складі клініки для лікування онкологічних і серцевосудинних захворювань, а також виробничого комплексу для розробки біофармацевтичних препаратів для лікування тяжких захворювань допоможе всебічно вивчати взаємодію між людьми і незліченною кількістю мікробів та усувати інфекційні причини соматичних захворювань, що істотно збільшить тривалість життя.

Нову еру екологічного землеробства та оздоровлення навколишнього середовища започаткував професор садівництва і *огородництва* університету Рюкюс (Окінава, Японія) Тєруо Хіга. Він розробив препарат під назвою "ефективні мікроорганізми", який здатний виконувати головні життєдайні функції живлення рослин, захисту їх від хвороб та оздоровлення ґрунту [7, С. 13]. У мікробному концентраті ЕМ-1 Тєруо Хіга вдалося поєднати фотосинтетичні та азотофіксуючі, молочнокислі бактерії, дріжджі, грибки, різні корисні для людини, тварини та рослини рєвовини. Досвід застосування ЕМ-технологій у більш як 160 країнах світу свідчить, що найгірші, занапашені застосуванням хімікатів ґрунти можна відновити ЕМ-препаратом за 4-5 років. В Україні використання мікроорганізмів спричинило серйозне збільшення врожайності зернових та цукрових буряків (на 88 цнт. з гектара, цукристість підвищилася на 2%). Мікроорганізми фактично зняли проблему стомлюваності ґрунту, ефективну боротьбу з пирієм. Триразовий обробіток ґрунту протягом весни-осені підвищує рівень гумусу на 0,5%.

Дослідження засвідчили, що з допомогою ЕМ-препарату можна очищувати стічні води, території від радіоактивного забруднення та нейтралізації шкідливого впливу випромінювання на живий організм, перетворювати сміття на органічні добрива.

В Японії з допомогою ЕМ-препарату вже очищають не лише стічні води, а й річки, приступили до масштабного очищення внутрішніх морів та континентального морського шельфу. Це дало можливість збільшити улов риби і молюсків, оживити досі занехаяні місця відпочинку тощо.

Окрема сфера застосування мікроорганізмів є ЕМ-кераміка. Згоряючи під час виготовлення кераміки, мікроорганізми залишають згармонізовані хвильові коливання, створюючи своєрідне поле, яке знімає інформаційне забруднення з інших предметів. Використання цієї технології поліпшує смак продуктів, робить безпечними стільникові телефони, суттєво збільшує згоряння палива в автомобілях, забезпечує швидке танення снігу на тротуарах тощо.

Технологічний стрибок зумовив бурхливий розвиток інформаційних технологій. Завдяки телебаченню та інтернету відкрито більший доступ до баз даних та великих масивів знань, які формують перехід до нового глобального рівня суспільної свідомості.

Потужність засобів масової інформації стирає всі кордони. Супутникові антени забезпечили миттєву передачу інформації в усі куточки земної кулі. Засоби масової інформації формують нашу уяву про світ, розширюють бачення його за допомогою створення стереотипів, символів, формування загальних думок, образів, нав'язування конкретного способу життя тощо. Образи універсальної ментальності та вільного способу життя посилюють соціальну і професійну мобільність та стимулюють міграційні процеси величезних мас людей до розвинених країн. Це не тільки розмиває та девальвує національні, морально-етичні та релігійні цінності, замінюючи їх індивідуалізмом, але й викликає розчарування цих людей у ненастанні обіцяного способу життя.

Важливість засобів масової інформації визначається і тим, що вони стають незамінними арбітрами суспільних відносин. Розглядаючи навіть дрібні факти суспільного і політичного життя, вони формують продумані висновки - свого роду колективну пам'ять. Наприклад, висвітлення боротьби з перерозподілу повноважень між гілками влади в Україні підводить до висновку про необхідність врівноваження повноважень як альтернативи узурпації влади. Слід зазначити, що засоби масової інформації можуть спотворювати події, вносити дезінформацію про них, старанно підбираючи для цього однібічні факти. В результаті суспільство отримує неправдиву інформацію, що підриває морально-етичні засади суспільства, розтліває молодь, пропагуючи вседозволеність тощо.

Іншими словами, інформаційні потоки розширюють межі невизначеності суспільних відносин. На землі проживає близько 6 млрд. людей, яких об'єднують більше 10 тисяч національних та етнічних груп. Більшість з них проживає у 200 державних утвореннях у статусі національних меншин, кожна з яких має сформовані

самобутні культуру, ментальність, звичаї, віросповідання. Розмивання цих цінностей викликає зворотню реакцію аж до збройної боротьби за збереження самобутності та отримання незалежності. Згадаймо довготривалу боротьбу басків в Іспанії, ірландців у Великобританії, албанців у Косово тощо.

Боротьба за відстоювання своєї ідентичності дестабілізує міжнародну ситуацію, веде до поширення тероризму у глобальному контексті. Загрозу становить також поширення ядерної, хімічної, біологічної та інших видів зброї, які сприяють поглибленню міжнародних конфліктів. Це свідчить, що міжнародні відносини формуються в умовах нестабільної і складної гри з великим числом учасників, що не дозволяє встановлювати жорсткі правила поведінки. Багатомірний світ забезпечить мирне співжиття всіх народів тільки в умовах демократизації міжнародних та міжетнічних відносин. Власне, мирне співіснування всіх народів світу зруйнує всі бар'єри, які заважають діловій активності та вирішенню дуже складних проблем сучасного світу.

Наука змінила не тільки світ, але й нашу свідому уяву про нього. Мова йде про розвиток живої природи. Характерним для цього виміру є не міжвидова боротьба, а взаємодопомога і кооперація. Так, британські і канадські дослідники встановили, що ліс має власну мережу комунікацій, за допомогою яких здійснюється обмін інформацією, а іноді навіть їжею. Деревя спілкуються між собою за допомогою грибка мікоризи, що росте на волоках коренів.

Дослідження змінили традиційний образ лісу як місце боротьби, де кожне дерево живе своїм власним життям, бореться з сусідом за вологу, світло і повітря. Навпаки, ліс – взаємозалежна збалансована екосистема, яка виживає за принципом взаємодопомоги. Зокрема, дорослі дерева передають через комунікаційну мережу мікориз живильні речовини молодим деревам. Більше того, підземна мережа мікориз забезпечує оптимальний розподіл живильних речовин між усіма деревами лісу, що дуже важливо при збідненні ґрунтів. Отже, не боротьба за виживання, яку Ч. Дарвін визначив як одну із рушійних сил розвитку, а гармонія, що ґрунтується на кооперації самостійних одиниць, є рушійною силою розвитку у світі рослин [6, С. 27-29].

Революційні відкриття нейрофізіологів Роджера Сперрі, Майкла Гашцаніґа, Поля Макліна, Коліна Блекмора щодо функцій півкуль людського мозку змінили концепцію будови всесвіту [6, С. 30-34]. Дослідженнями встановлено, що кожна півкуля мозку являє собою окрему особистість, яка має власні мрії, спогади, пізнання й емоції. Це означає, що цілісне функціонування людського мозку складається з двох окремих, рівноправних "світів", тобто так, як напевно відбувається у Всесвіті.

Подальші дослідження підтвердили, що людський мозок складається з трьох незалежних областей, які вкладаються одна в одну і кожна з них живе за своїм власним "годинником". Його функції виконує група нервових клітин, які мають назву "ядро схрещування". Проте поки що невідомо, яким тілом керує кожний із центрів, що паралельно існують у нашому тілі – фізичним, тілесним, або психічним, безтілесним. Завершення дослідів дасть можливість розгадати тайну снів, подорожей уві сні та інше.

Велика загадка людського мозку – позараціональне пізнання – інтуїція. Інтуїція – це віра, що не пов'язана з будь-яким логічним обґрунтуванням. Менеджери деколи ухвалюють рішення, маючи лише добрі передчуття, які важко ідентифікувати, однак вони допомагають його ухвалити без послідовного виконання усіх етапів раціонального процесу мислення.

Інтуїтивне пізнання не має нічого спільного із законами логіки. Логічне мислення засноване на збиранні інформації, аналізі фактів, встановленні причинно-наслідкового зв'язку між ними і формуванні висновків. Інтуїція підказує готову відповідь, яка з'являється у людини невідомо звідки. Народна мудрість, яка увійшла у приказки і прислів'я, вчить, що перша думка – найправильніша, перше кохання – найміцніше. Ця перша думка, перше кохання – пробіск інтуїції, що вказує вірний напрямок.

Наука вивчає природу інтуїції. Вже отримані перші результати досліджень. Встановлено, що люди, наділені розвинутою інтуїцією, здатні дуже швидко орієнтуватися у найскладніших ситуаціях та миттєво ухвалювати безпомилкові рішення. Вчені встановили, що інтуїтивне мислення пов'язано з роботою правої півкулі мозку, яка відповідає за ліву частину тіла. Саме лівші мають краще розвинуту інтуїцію. Ще донедавна "лівшизм" вважався дефектом, який намагалися виправити за допомогою медицини. Між тим права півкуля мозку відповідає за образне просторове мислення, сні, інтуїцію, уяву, мрії. Ліва – за логіку та аналіз. Ставлячи тільки завдання підвищення ефективності роботи організації, ми використовуємо лише ліву півкулю.

Отже, ми живемо у "правобічній цивілізації". Система навчання і виховання з дитинства розвиває ліву півкулю мозку. Водночас інтуїтивне мислення відсувається на задвірки свідомості. Вигнання духовного початку з життя людства призвело до того, що раціоналізм узяв гору у суспільній свідомості і перетворився на єдиний офіційний метод пізнання. Правобічний розвиток привів до перекосів у всьому – у свідомості, у душах, у масовій поведінці, у світогляді тощо.

Величезний економічний успіх, який зумовлений технологічною революцією в усіх галузях та сферах суспільного життя, спричинив нові проблеми, які загрожують стабільному розвитку людства. Важливе місце серед цих проблем займає негативний вплив господарської діяльності людини на навколишнє середовище. Порушення механізмів функціонування навколишнього середовища спричинило зміну клімату, наростання руйнівних ураганів та буревіїв, землетрусів у глобальному вимірі, виникнення та розширення озонових дір в атмосфері, виснаження ґрунтів та зон промислового риболовства, засмічення різними відходами земель, водних ресурсів, повітря та інше.

Періодично зазнає руйнування така складна система як фінансові ринки, які реагують на зміни, що носять руйнівний та несподіваний характер. За повідомленням засобів масової інформації всесвітня криза, яка охопила фінансові ринки у лютому-березні 2007 року, призвела до втрат понад 2 трильйонів доларів США.

Нові виклики зумовлені в першу чергу надмірними викидами в атмосферу парникових газів. Їх об'єм в атмосфері за останні 100 років зріс на 30 %, що спричинило вже сьогодні глобальне потепління на 0,5⁰ С. Якщо ж не будуть вжиті відповідні заходи, то за прогнозами доповіді ООН через 100 років таке потепління становитиме 6,4⁰ С.

Чим це загрожує людству? Вже у 2006 році природні катаклізми, посухи та повені призвели до величезних втрат. По-перше, потепління клімату спричинилося до танення крижин Арктики, що загрожує затопленням острівних держав та прибережних зон Європи, Америки, Австралії та інших материків. По-друге, наростатиме число руйнівних буревіїв (у 2006 році їх кількість зросла до 26). Зміщення пір року призведе до того, що значні площі сільськогосподарських земель перетворяться у пустелі, інші страждатимуть від повеней, майже 3 млрд. жителів Землі потерпатимуть від нестачі питної води, понад 200 млн. людей стануть кліматичними мігрантами, загине багато видів рослин і тварин, зменшиться виробництво продуктів харчування, що спричинить голодування значної кількості людей. Повідомлення засобів масової інформації свідчать, що ці песимістичні прогнози вже справджуються. Зокрема, вже 4 лютого 2007 року у Джакарті (Індонезія) внаслідок повені залишилось без житла більше 400 тис. людей. Отже, перед людством виникнуть величезні проблеми із пристосуванням до нових природних умов.

Тому вже сьогодні першочерговими є проблеми зниження викидів парникових газів в атмосферу, використання енергетичних ресурсів, повітряного і морського просторів, захисту навколишнього середовища, телекомунікацій, боротьби з епідеміями, організованою злочинністю та тероризмом, гуманітарні й освітні, управління та ін. Розв'язання цих проблем вимагає скоординованої роботи усіх країн світу. Країни Європейського Союзу, враховуючи загрози від перенасичення атмосфери парниковими газами, вирішили до 2020 року знизити їх викиди до 20 %, не чекаючи підтримки такого промислового гіганта як США та інших високорозвинених країн.

Розв'язання цих проблем неможливе без залучення творчих сил людини. Невизначеність та швидкі зміни середовища на основі випадковостей вимагає від людей швидкої орієнтації у найскладніших ситуаціях і миттєвого ухвалення безпомилкових рішень. Цілком зрозуміло, що тільки на основі раціонального мислення цих проблем не розв'язати. Мають бути задіяні творчі можливості людини, закладені у правій півкулі головного мозку. Розум та інтуїція нарівні мають бути використані у процесі пізнання світу.

Глобальну кризу розвитку людського суспільства, як зазначає директор медичного центру живого слова О.В. Філатович – автор новітнього методу триєдиного лікування хронічних хвороб, можна подолати через виконання трьох умов духовного зростання [13]:

- Глобальне вібраційне єднання з Творцем, Сітовим Розумом.
- Постійний духовний розвиток через пізнання, навчання, дотримання законів Творця.
- Життя за законами Творця – творення матеріального світу у гармонії в людській спільноті та з планетою Земля.

З наукової точки зору Бог, творець – це інформаційне поле, яке пронизує все матеріальне та нематеріальне, це – система гармонійної взаємодії матеріальних і нематеріальних об'єктів та системи реалізації постійного духовного і матеріального розвитку згідно із законами Творця.

Духовне завжди є первинним, матеріальне вторинним. Людина, за переконанням доктора О.В. Філатовича, - це самодостатня інформаційно-енергетична істота, яка має три складові: фізичне тіло (плоть), тонке тіло (душа), вогняне тіло (дух). У цьому триєднанні фізичне тіло людини – це лише оболонка для душі та духу. Без душі та духу життя фізичного тіла неможливе. Фізичне тіло для суті людської (духу) є лише інструментом, завдяки якому людина спроможна виконувати свою місію на землі. У кожної людини своя менш або більш виразна місія: навчитися працювати у колективі під керівництвом досвідченого професіонала або досягти високого інтелектуального, розумного рівня та керувати іншими. Можливості та спроможності будь-якої людини слід розцінювати з позиції цілісності і потужності духу, душі, тіла.

Душа – це високоорганізована тонкопланова структура інформаційного забезпечення життєдіяльності фізичного тіла та зв'язку із тонкоплановими структурами Всесвіту для кожної конкретної людини. Вона складається з 7 інформаційних планів, кожен з яких ділиться на 12 підпланів, які керують життєдіяльними процесами, переміщуючи енергію через енергетичні поля фізичного тіла. В основі цілісного існування душі (тонкого тіла) є рівень її вібраційної (або світлоносної) спроможності. Рівень вібрації створює можливості для забезпечення гармонійного, продуктивного проживання фізичного тіла (зменшення або збільшення кількості хвороб на рівні фізичного тіла).

Дух (вогняне тіло) – це вища суть людини, складова ієрархії Творця. Він проявляється через силу волі, наполегливість, стійкість, впевненість, мужність, хоробрість, рішучість. Рівень вібраційної світлоносної спроможності характеризує прояв духу. Чим вищий рівень вібрації духу, тим більше можливостей по забезпеченню даної людини достойним просуванням в особистій кар'єрі.

Забезпечення життєдіяльності людської спільноти здійснюється за допомогою кристалічної сітки свідомості людини, яка являє собою інформаційну матрицю з великим об'ємом інформації (генетичний код), що забезпечує життєдіяльність живих істот однієї спільноти, наприклад, людей.

Інформаційні матриці є відображенням чітко оформлених тих чи інших подій. Ці матриці реалізації подій формують люди через свої слова, думки чи свої дії. Будь-яка невідповідність думок, слів, реалізованих дій людей, які скеровані проти задумів Творця і порушують гармонію проживання людської спільноти на Землі і Всесвіті (а ці задуми фіксуються у вигляді матриці на верхніх підрівнях кристалічної сітки свідомості людини), викликає блокування відповідних частин кристалічної сітки. Власне, таке блокування спричинює проблеми, негаразди, хвороби у суспільстві.

Швидкість ліквідації негативних наслідків від реалізованих подій залежить від кількох чинників: по-перше, вона не повинна суперечити задумам Творця; по-друге, подія є складовою еволюційного завдання даної людини; по-третє, чим вищий потужний вібраційний рівень (рівень світла) даної людини, тим швидше відбувається матеріалізація визначеної цілі.

Таким чином Всесвіт можна охарактеризувати як відкриту складну нелінійну систему послідовності світів (мікро-, макро- та мегасвітів) та їх духовного і матеріального начал. Тут постійно взаємодіють необхідність (закони послідовної взаємодії частин системи) та непередбачуваність (невідомі закони встановлення взаємозалежностей і зв'язків). На основі таких понять як невизначеність, неясність, контрредукціонізм формується нове системне пізнання навколишнього світу та вплив на нього, де все є частиною всього. Невизначеність та неясність, впливаючи на протікання процесів, що відбуваються у природі і суспільстві, визначає кінцеві результати.

Нова наукова парадигма розглядає людину, організацію, суспільство як складні нелінійні системи, котрі перебувають у динамічній рівновазі і постійно еволюціонують. Завдяки роботам Мандельброта у галузі фрактальної геометрії та І. Пригожина у сфері нерівноваги дисипативних (розсіяних) систем, математично описано поведінку цих систем [4, С. 18]. Виявилось, що в одних випадках складні нелінійні системи є стійкими до сильних впливів непередбачуваності, в інших (в точках так званої біфуркації) - навіть за слабких впливів переживають катастрофічні зміни (це т. зв. ефект метелика). Найповніше цей ефект виявився у всесвітній фінансовій кризі 2007 року. Заява уряду Китаю про наведення порядку у царині спекуляцій на фондовому ринку спричинила паніку та падіння курсу акцій провідних компаній на всіх фондових біржах світу.

Тенденції і закономірності еволюції складних нелінійних систем можна передбачити лише на певному проміжку часу – до точки біфуркації (катастрофи), як точки перетину суперечливих тенденцій розвитку. Безпосередньо перед точкою біфуркації суперечливі тенденції починають зближуватись і стають подібними до прямих, що прискорює катастрофи. Коли ми прагнемо об'єднати суперечливі процеси і добитися певної передбачуваності, то тим самим ми наближаємо точку біфуркації – катастрофу, яка спричинює фрустрацію. Люди впадають у розпач, почуваються бездарними, розгубленими. В цих випадках слід зберігати гідність, допомагати людям і вірити, що наступлять кращі часи. Адже після катастрофи настає кардинальна перебудова і система переходить у новий стан плавного розвитку. Відкриваються нові обрії, з'являються нові можливості, будуються нові чистолюбні плани, які виявляють нові надії на успіх, краще життя та ін.

Очевидним є те, що природа не терпить порожнечі та спокою, якого досягають люди, організації та суспільство. Непередбачуваність самоорганізації хаосу постійно руйнує з труднощами вибудований спокій та влаштовує для людей і суспільств драму.

Чи можна зарадити цьому? Теорія складних нелінійних систем дає певні поради. Річ в тім, що ми здатні розуміти всесвіт і його закони дуже спрощено. В житті все виявляється значно складніше. Еволюція має тенденцію до ускладнення і підвищення стійкості до впливу зовнішніх чинників. Тому неможливо з високою точністю передбачити стан системи на тривалий період. Рівного, прямого шляху до бажаної мети просто не існує.

Закони формування успішного бізнесу невіддільні від формування успішної особистості. В сучасному світі потрібно не тільки якісно і успішно виконувати свою роботу. Кожна людина чи фірма повинна нести свою місію, тобто те, що вона несе людям та суспільству. Власна місія надає сенс життю і формує вектор руху. Людина, яка бачить сенс свого життя, роботу, розкриває всі свої таланти і здатна витримати будь-які негаразди та подолати всі перешкоди.

На шляху до виконання своєї мети потрібна ще й тактика поведінки. Володимир Карпачев зазначає, що на шляху до мети найефективнішою може бути тактика гри. “Для успіху, - пише він, - необхідно не лише постійно вчитися, чітко, методично прораховувати свої дії. Необхідно ставитися до життя як до гри – імпровізувати, робити ірраціональні нелогічні вчинки, якщо їх підказує серце... Дуже корисно іноді забути про свої амбіції, інтереси й почати просто щиро (саме щиро) піклуватися про інших... Напевно щирість означає – і з Божою іскрою в душі, з довірою для себе, людей і до світу” [4, С. 18].

Зміна орієнтирів пізнання світу має принципове значення для менеджменту. Визначальними у системному пізнанні непередбачуваностей та закономірностей світу є такі його характеристики:

- елементи системи (природа, суспільство, організація);
- інформація (визначає генетичний код явища);
- комунікації (забезпечують поширення зв'язків між формами та елементами системи);
- взаємодія (визначає типи та форми поведінки);
- людина як суб'єкт діяльності (визначає передумови, розуміння, передбачення, форми впливу, особисту відповідальність, відчуття спільної на всіх однієї долі та ін.).

Іншими словами, системне сприйняття світу означає, що різноманітні аспекти сучасного життя мають різну основу. Життя людей одночасно перебуває у двох різних площинах. З одного боку, за висловом Р. Салмона, - це буденна реальність з її приземленими проблемами, що вирішуються в контексті місцевих обмежень, з іншого – усвідомлення власної психологічної належності до глобальних проблем. Щоб опинитися в одній площині необхідно паралельно підтримувати і єдність, і багатоманітність нового суспільства, яке формується [11, С. 49].

Аналогічний системний підхід повинен бути застосований до економічного зростання. Його складові – це не тільки показник валового внутрішнього продукту, високотехнологічний виробничий потенціал, але й культура та людські цінності. Оптимальним сьогодні є не максимізація показників економічного зростання, а задовільність результатів якості життя, досягнення рівноваги між “що робити?” і “бути, існувати”, між ефективністю та кінцевою метою. Сьогодні вже замало визнавати підприємництво домінуючою філософією процвітаючих організацій як основу руху вперед. Необхідно також встановити обмеження та жорстку соціальну і юридичну відповідальність за дотримання балансу між “робити” та “існувати”.

Забезпечення рівноваги між діяльністю та існуванням в умовах невизначеності і швидких змін навколишнього середовища вимагає розробки нової філософії функціонування організацій та концепції управління ними.

Філософія, бачення, цінності, місія, цілі утворюють висхідну організаційну поведінку та основу організаційної культури. В умовах невизначеності та різкої зміни середовища організації існуючі жорсткі ієрархічні і бюрократичні форми організацій не мають майбутнього. Сучасні організації повинні відповідати таким вимогам як гнучкість, творчий підхід, швидка адаптація до змін, впровадження інновацій, вміння переборювати невизначеність зовнішнього середовища. Нові вимоги до компанії майбутнього та їх менеджменту ґрунтуються на активізації позиції працівників, яка стає одним з ключових чинників успіху компанії.

Новому поколінню висококваліфікованих працівників під силу швидко адаптуватись до несподіваних змін. Успішні організації повинні створювати нові продукти й послуги і впроваджувати нові технології. В цих умовах методи організаційного розвитку повинні бути спрямовані на заохочення творчого мислення кожного працівника. Це допоможе швидше впроваджувати необхідні зміни. Процес творчого мислення складається з сприйняття, визрівання ідеї, натхнення та інновації. Сприйняття у творчому мисленні означає бачення речей з унікального боку, знаходження між ними незвичних асоціацій. Проте не всі працівники одразу можуть побачити шляхи розв’язання проблеми. Для цього формування ідеї має пройти процес визрівання, протягом якого збирають величезний обсяг інформації, вивчають її, перегруповують і перетворюють у щось нове. Успішне об’єднання зусиль у процесі визрівання та формування ідеї, пов’язують із натхненням у творчому процесі. Творча робота завершується розробкою інновації – перетворення ідеї у корисний продукт, послугу або спосіб виконання роботи.

Таким чином, розвиток творчого потенціалу працівників, стимулювання прояву їх творчої енергії є одним з основних викликів успішної роботи компанії сьогодні. Ініціатором формування творчого клімату має виступати вище керівництво, яке повинно формувати невідпору концепцію бачення та визначати майбутній розвиток компанії.

Спираючись на численні дослідження зарубіжних вчених, можна зробити висновок, що формування нової ролі лідера, який вміє мислити у довгостроковій перспективі у контексті невизначеності ситуації та складності і непередбачуваності середовища та різких змін, неможливе без активного розвитку мережі відносин і зв’язків. Лише в цьому випадку надається шанс організації миттєво використати можливості, що є запорукою успіху. Реалізацію творчого потенціалу компанії забезпечують різні чинники. Серед них слід виділити людські цінності, таланти, організаційну культуру та органічні організаційні структури.

Динамічна інтеграція змін та безперервне коригування поточної діяльності організації потребує розвитку корпоративної культури, яка б всеохоплююче підтримувала творчий потенціал працівників. Характерними рисами такої культури є визнання невизначеності, толерування непрактичних підходів, забезпечення низького рівня зовнішнього контролю, толерування ризиків і конфліктів та заохочення експериментування і широкого діапазону думок, орієнтація на результати, а не на засоби, ретельний моніторинг зовнішнього середовища та негайне реагування на зміни [9, С. 317].

Слід зазначити, що формування нової корпоративної культури – справа непроста. Вона потребує тривалого часу, є стійкою і зберігає тенденцію чинити опір змінам. Тому необхідна всеохоплююча і скоординована стратегія змін організаційної культури, основа якої повинна ґрунтуватись на різноманітності трудових ресурсів. Вона збільшує кількість точок зору та ідей і розширює діапазон способів вирішення проблеми. Організаційна культура, яка сприяє різноманітності, формує самостійність у працівників і стимулює розвиток у них унікальних можливостей та різних здібностей. У свою чергу, менеджери в процесі виконання своїх функцій на кожному організаційному рівні повинні навчитись враховувати різні точки зору працівників та допомагати втілювати їх у життя.

Скоординована стратегія змін організаційної культури має бути спрямована на радикальні зміни традиційних способів ведення бізнесу. Радикальні зміни всіх або частини робочих процесів у різних галузях та сферах господарювання в Україні (наприклад, у сільському господарстві, вугільній, металургійній промисловості, житлово-комунальному господарстві та ін.) стали життєвою необхідністю для підприємств

держави. Без зниження операційних витрат та підвищення продуктивності праці неможливо поліпшити конкурентоспроможність компанії, галузей та держави.

Стратегія змін організаційної культури повинна бути спрямована на перегляд структури компанії, технологій та способів виконання роботи, як кажуть “з нульової відмітки”, у контексті нового бачення майбутнього, створення нових легенд і традицій, зміну процесу відбору працівників з специфічними здібностями та їх адаптації, зміну системи оцінки праці і розподілу винагород відповідно до вкладу кожного працівника.

Зазначена стратегія змін організаційної культури забезпечить активізацію позиції працівників на швидке і якісне виконання завдань, виховання в них таких рис особистості як впевненість у собі, наполегливість, енергійність та схильність до ризику. Нова організаційна культура формуватиме риси особистості, пов’язані з динамічним лідерством, вмінням переконувати та запалювати інших, передати їм своє бачення можливостей змін, сприяти своєю особистою переконаністю їх реалізації.

Нові виклики до компаній майбутнього та їх менеджменту вимагають активного залучення працівників до навчання, щоб постійно підтримувати високий рівень знань.

Реалізацію творчого потенціалу працівників забезпечують гнучкі організації, які активно розвивають нову мережу зв’язків. Одним з різновидів таких структур є самонавчальні організації, які свідомо керують процесом повного переосмислення досвіду організації, переоцінки її організаційних цілей, цінностей, переконань. Ознаками таких структур є гнучка та максимально плоска організаційна структура, низький ступінь спеціалізації робіт, значний рівень децентралізації. Вони використовують партисипативний та навчальний підходи при розробці стратегії, розвивають взаємодію між різними відділами організації, що полегшує впровадження інновацій та радикальних змін. Організації, які навчаються, знаходяться у постійному процесі вивчення, розвитку і вдосконалення будь-якого досвіду, який належить до бізнесу.

Організації здійснюють безперервний творчий пошук за схемою “досвід – аналіз – гіпотеза – експеримент – досвід” [3, С. 226-227; 12, С. 169-179]. Іншими словами, організаційна структура підприємства, що навчається, спрямована на повне переосмислення свого досвіду та досвіду конкурентів, переоцінку цілей, цінностей, належну оцінку таланту працівників, підвищення рівня їх знань, майстерності та кваліфікації.

Навчальну організацію слід розуміти як динамічну систему бізнес-процесів з своїми входами і виходами. Зовнішні входи і виходи, що забезпечують зв’язок із зовнішнім середовищем визначають границі основних бізнес-процесів. Разом з тим всередині організації існують потоки робіт, які забезпечують основні бізнес-процеси. Зміст основних і допоміжних проблем, які вирішуються організацією, і сама організація перетворюються у систему прийняття рішень.

Функціонування кожного елемента бізнес-процесу забезпечується динамічними групами спеціалістів, які розуміють актуальність вирішуваної проблеми для організації в цілому. В залежності від характеру вирішуваних проблем вони постійно можуть переформовуватись, щоб включатись у нові потоки роботи.

Концепція управління бізнес-процесами формується на основі бригадних форм організації праці, матричних структур управління, гнучких автоматизованих виробничих систем, децентралізації управління і ін. При цьому має бути забезпечена ефективна реакція організації на виклики зовнішнього і внутрішнього середовища в умовах повної свободи від стереотипів, надання працівникам повної свободи дій, їх здатності вирішувати широке коло завдань за рахунок ініціативи і творчого мислення.

Іншими словами, процеси управління за принципом “суб’єкт – об’єкт” скеровуються на взаємодію забезпечення синергетичного ефекту як основи саморозвитку організації.

1. Всі янголи білі // Дзеркало тижня, 2007, 20-26 січня, С. 16
2. Галковська Т. Бульдог для клітини або перспективи українсько-німецького співробітництва в галузі нанотехнологій // Дзеркало тижня, 2007, 20-26 січня, С. 13
3. Гріфін Р., Яцура В. Основи менеджменту: Підручник / Наук. ред. В.Яцура, Д. Олесевич. – Львів, Бак, 2001. – 624 с.
4. Карпичев В. Драматургія долі // Дзеркало тижня, 2007, 8-16 березня, С. 18.
5. Кучер Н. Біотехнології віддаляють старіння // Дзеркало тижня, 2007, 17-23 березня, С. 1, 16
6. Непомнящий М.М., Низовський А.Ю. 100 найвідоміших таємниць. – К.: Книжний дім “Орфей”, М.: Вече, 2002. – с.
7. Орел С. Диво-невидимки або переселення на інші планети відміняється // Дзеркало тижня, 2007, 8-16 березня, С. 13.
8. Павлоцька О. Ракетоносій для клітини // Дзеркало тижня, 2007, 24-30 березня, С. 16
9. Робінс, Стефан П., Де Ченцо, Девід А. Основи менеджменту / Пер. з англ. А. Олійник та ін. – К.: Видавн. Соломії Павличко “Основи”. – 671 с.
10. Рожен О. Американська знаменитість із Закарпаття // Дзеркало тижня, 2007, 20-26 січня, С. 14
11. Салмон Р. Будущее менеджмента / Под. ред. Манессой. – СПб.: Питер, 2004.
12. Теория организации / Т.Ю. Иванова, В.И. Приходько. – СПб.: Питер, 2004. – 269 с.: ил.
13. Філатович О.В. Живе слово творить Життя. – Київ: Українська академія наук, “Видавництво Фенікс”, 2005. – 232 с.

CHALLENGES OF XXI CENTURY AND DEVELOPMENT OF MANAGERIAL SYSTEM**V. Yatsura***Ivan Franko National University of Lviv,*

The most actual problems of development of society in XXI century are examined in the article, predefined by the grossing processes of globalization, informatization and mastering of new technologies. An author grounds the necessity of forming of new conception of the managerial system basis of which must become mancentrism and the system of public values as original sources of corporate culture.

Keywords: economic development, global problems, conformities to the law of development, control system, philosophy of organization, strategy of changes.